

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБСТЕЖЕННЯ ЖИТЛА ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ ШЛЯХОМ ТАЄМНОГО ПРОНИКНЕННЯ В НИХ

Статтю присвячено визначенню змісту дефініції організації проведення обстеження житла чи іншого володіння особи шляхом таємного проникнення в них. Зокрема автором наводяться та аналізуються наукові праці у сфері оперативно-розшукової діяльності та кримінального процесу, присвячені дослідженню окресленого питання. Проаналізовано думки науковців стосовно елементів організації оперативно-розшукової діяльності. Унаслідок проведеного дослідження визначено, що організація обстеження житла чи іншого володіння особи шляхом таємного проникнення до нього – це нормативно-врегульована діяльність уповноважених суб'єктів, направлена на проведення обстеження житла особи шляхом таємного проникнення до нього з формуванням та розподілом завдань та функцій між відповідними суб'єктами такої діяльності.

Ключові слова: обстеження житла, інше володіння особи, таємне проникнення, організація, негласні слідчі (розшукові) дії.

Статья посвящена определению содержания дефиниции организации проведения обследования жилья или иного владения лица путем тайного проникновения в них. В частности автором приводятся и анализируются научные работы в сфере оперативно-розыскной деятельности, посвящены исследованию очерченного вопроса. В то же время проанализированы различные мнения ученых относительно элементов организации ОРД. В результате проведенного исследования определено, что организация обследования жилья лица путем тайного проникновения в него – это нормативно-урегулирована деятельность уполномоченных субъектов, направлена на проведение обследования жилья лица путем тайного проникновения в него с формированием и распределением задач и функций между соответствующими субъектами такой деятельности.

Ключевые слова: обследование жилища, владение лица, иное владение лица, проникновение, организация, негласные следственные (розыскные) действия.

The article is devoted to defining the content of the definition of the organization of the survey of housing or other means of secret penetration into them. In particular, the author presents and analyzes the scientific work in the field of operational search activities devoted to the study of the outline of the question. At the same time, various opinions of scientists regarding the elements of the organization of ORD are analyzed. As a result of the conducted research, it is determined that the organization of the examination of a person's dwelling by secretly penetrating into it is a normatively regulated activity of authorized subjects aimed at conducting an examination of a person's dwelling by secretly penetrating into it, with the formation and distribution of tasks and functions between the respective subjects of such activities.

Key words: examination of a dwelling or other possession of a person or other property by penetration into them, organization, secret investigative (search) actions.

Вступ. Конституцією України визначається право людини на недоторканність житла або іншого володіння, таємницю її сімейного та особистого житла [1]. Водночас із метою розслідування вчиненого тяжкого або особливого тяжкого злочину законодавець уповноважує відповідні правоохоронні органи на здійснення такої процесуальної дії, як негласне проникнення до житла

чи іншого володіння особи. Указане зумовлене тим, що в третині випадків за допомогою розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів в інший спосіб неможливо отримати інформацію, що становить інтерес для кримінального провадження.

Практика свідчить, що більшість злочинів учиняються таємно, злочинці ретельно маскують свою діяльність, зростає кількість латентних злочинів. Тобто гласними слідчими діями не завжди можливо встановити осіб, причетних до вчинення злочинів, та довести їх вину.

У зв'язку з цим О.Ф. Долженков слушно зауважує, що потрібні принципово нові підходи до вирішення питань боротьби зі злочинністю, оскільки навіть простий набір цілком правильних прийомів та методів, але в неправильній послідовності може призвести до негативного результату. Потрібно говорити вже не тільки про методи і засоби оперативно-розшукової діяльності [2, с. 23], але й про вдосконалення всіх аспектів оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД), спираючись на виокремлення її основ (правової, організаційної й тактичної) [3, с. 12; 4, с. 194].

Тому, як зазначає М.Л. Грибов, виокремлення організаційної основи ОРД зумовлене необхідністю впорядкування, налагодження й забезпечення ефективної роботи особливого соціального механізму, призначеного для пошуку й фіксації фактичних даних про злочинні діяння окремих осіб і груп [5, с. 203]. Оперативно-розшукова діяльність, як наголошує Ю.Ю. Орлов, передбачає колективні дії для досягнення визначеної мети (викриття злочину, розшук злочинця тощо) й об'єктивно потребує організації праці оперативних працівників та інших учасників ОРД [6, с. 13].

Результати дослідження. Прилоблюючи вказане до тематики статті, а також враховуючи результати аналізу емпіричного матеріалу, констатовано, що проведення обстеження житла чи іншого володіння особи шляхом таємного проникнення в них слід розглядати як специфічний різновид оперативно-розшукової діяльності.

Слід зазначити, що хоча тематика обстеження житла чи іншого володіння особи шляхом таємного проникнення в них в контексті оперативно-розшукових заходів чи негласних слідчих (розшукових) дій розглядалась у роботах А.В. Баб'яка, А.Б. Балоня, О.М. Бандурки, О.О. Ганжи, М.Л. Грибова, О.О. Дерев'ягіна, О.В. Капліна, В.А. Колесника, О.С. Перепелиці, Д.П. Письменного, В.Л. Побережного, М.В. Стацака, О.В. Тарнопольського, В.Г. Уварова, Ю.А. Чаплинської, с. П. Чернихи, М.С. Цуцкірідзе, В.В. Шендрика та ін. Беззаперечно констатуючи вагомий внесок названих учених у розроблення обраної нами тематики слід констатувати, що сьогодні, по-перше, бракує ґрунтовних досліджень у частині організації вказаного напрямку діяльності; по-друге, сучасні організаційні аспекти проведення обстеження житла чи іншого володіння особи шляхом таємного проникнення в них не тільки розпорошені в різних нормативних актах, а деколи застарілі та не відповідають вимогам часу. Тобто, як наслідок, сьогодні наукою не розроблено основні положення організації проведення обстеження житла чи іншого володіння особи шляхом таємного проникнення в них. На нашу думку, вказане можливо усунути шляхом аналізу емпіричного матеріалу, досліджень учених у сфері оперативно-розшукової діяльності, які розробляли питання організації ОРД у цілому, виокремлення основних аспектів організації оперативно-розшукової діяльності та на основі вказаного розроблення основних положень організації проведення обстеження житла чи іншого володіння особи шляхом таємного проникнення в них.

Постановка завдання. Метою статті є визначення змісту дефініції «організація обстеження житла чи іншого володіння особи шляхом таємного проникнення в них».

Результати дослідження. Останнім часом вивчення різних аспектів організації ОРД перебуває в стані актуалізації. Так, лише за останній рік такі вчені, як Ю.О. Анциферов, В.В. Бабич, А.В. Вергеліс, А.О. Голиш, Ю.М. Гордиенко, О.О. Зуев, В.О. Купенко, А.В. Найдено, Я.В. Стрелюк та ін. вивчали зміст організації під час розгляду предметів різних дисертаційних досліджень, однак сьогодні існують різні погляди на визначення змісту самої дефініції «організація» лише з виокремлення спільних притаманних їй рис.

Так, аналізуючи наукові дослідження, присвячені визначенню сутності та змісту організації оперативно-розшукової діяльності, можна дійти висновку, що існують різні точки зору.

В.О. Купенко визначає, що організація використання підрозділами карного розшуку розвідувального опитування – це система дій, які спрямовані на отримання та перевірку отриманої первинної оперативно-розшукової інформації, необхідної для вирішення завдань ОРД, шляхом здійснення гласного або негласного, безпосереднього або опосередкованого спілкування (за завданням або дорученням уповноважених осіб) з об'єктами ОРД [7, с. 98].

А.В. Настенко під організацією виявлення підрозділами БОЗ Міністерства внутрішніх справ України одержання неправомірної вигоди службовою особою у сфері земельних відно-

син – це діяльність працівника означеного підрозділу, яка складається з вивчення оперативної обстановки, планування, моделювання результатів запланованої роботи, виконання запланованих заходів, аналізу та оцінки результатів виконаної роботи [8, с. 128].

В.О. Лукашов зазначає, що організація – це цілеспрямована діяльність керівників органів (апаратів) внутрішніх справ щодо створення оптимальних умов функціонування служб та підрозділів, що здійснюють оперативно-розшукові дії щодо організації взаємодії між ними, спрямування їх зусиль на успішне виконання завдань щодо боротьби із злочинністю шляхом моніторингу та глибокої оцінки наявної оперативної обстановки, прийняття науково обґрунтованих управлінських рішень, які забезпечують комплексне використання оперативно-розшукових сил, засобів та методів, і реалізації рішень під час повсякденної оперативно-розшукової роботи [9, с. 6].

В.Г. Самойлов описує організаційну основу ОРД як систему наукових положень і заснованих на них рекомендацій щодо організації діяльності оперативних підрозділів різних рівнів, а також окремого оперативного працівника на території, яку він обслуговує, або за певною лінією роботи [10, с. 4].

Д.В. Гребельський пропонує розуміти під організацію ОРД комплексність у застосуванні оперативно-розшукових сил, засобів і методів для ефективного розв'язання завдань [11, с. 3].

Л.М. Калинин визначає окреслену дефініцію як комплекс заходів, спрямованих на формування і розвиток системи і структури оперативно-розшукових підрозділів із метою ефективного застосування всього арсеналу оперативно-розшукових сил, засобів і методів у боротьбі зі злочинністю визначає організацію [12, с. 40–41];

Водночас існують різні думки науковців стосовно елементів організації ОРД.

О.В. Копан пропонує визначити, що організація ОРД складається з таких груп елементів: структурно-функціональна – визначення функцій-завдань, формування структурно-функціональних підрозділів та розроблення їх моделі розстановки сил і засобів; інформаційно-аналітична – збирання, накопичення, аналіз інформації; управлінська – прийняття, виконання, контроль і перевірка управлінських рішень, зокрема з організації взаємодії, підбір і навчання особового складу та впровадження в практику сучасних науково-технічних досягнень та інноваційних технологій [13, с. 218].

Л.І. Аркуша, розглядаючи питання виявлення і розслідування організованої злочинної діяльності, за наявності корумпованих зв'язків визначає, що організація такої діяльності складається з кількох рівнів:

а) I рівень – стратегічний рівень – система заходів, що забезпечують ефективність функціонування системи оперативно-розшукових підрозділів, на підставі розподілу функцій, завдань та повноважень з метою досягнення поставлених перед ними цілей з урахуванням відсутності структурної єдності елементів цієї системи і їх відомчої роз'єднаності;

б) II рівень – комплекс заходів щодо використання функцій оперативно-розшукових сил із метою виконання поставлених перед ними завдань;

в) III рівень – система заходів, що забезпечує ефективність функціонування оперативно-розшукових сил із метою виконання поставлених перед ними завдань;

г) IV рівень – комплекс заходів, що забезпечує оптимальну структуру оперативно-розшукових сил, необхідний рівень управління ними, ефективність їх діяльності та удосконалення її засобів і методів;

д) V рівень – комплекс заходів для створення оптимальних умов для визначення і застосування найбільш ефективних і доцільних у конкретній ситуації рекомендацій із метою досягнення максимальних результатів за мінімальні витрати часу, сил і засобів;

е) VI рівень – тактичний рівень організації [14, с. 111–121];

В.О. Купенко, провівши аналіз спеціальної літератури та емпіричного матеріалу, зробив висновок, що в загальному вигляді організація діяльності підрозділів карного розшуку щодо використання опитування складається з таких елементів:

1) збирання, аналіз та узагальнення інформації;

2) планування;

3) безпосереднє здійснення опитування;

4) закінчення заходу;

5) облік, аналіз та оцінка результатів.

Перші два елементи складають підготовчий етап, третій – основний, а четвертий та п'ятий – завершальний, які (залежно від виду розвідувального опитування) можуть змінюватись, варіюватись чи доповнюватись [7, с. 109].

Варто зазначити, що фахівці у сфері управління правоохоронною діяльністю (О.М. Бандурка, А.І. Берлач, О.В. Копан) указують, що управлінський процес складається з інформаційно-аналітичної роботи, визначення завдань, прогнозування, планування, організації, корегування, обліку і контролю [15, с. 124].

Тобто з наведеного вбачається, що в більшості випадків учені здебільшого розглядають «організацію ОРД» із двох точок зору, зокрема як систему, призначену вирішувати конкретні завдання та функції, та як різновид управлінської діяльності.

Варто зазначити, що з етимологічної точки зору «організація» (франц. «organisation», від латинського «organum» – улаштовую, від грецького – інструмент, знаряддя) означає:

1) властивість будь-якого матеріального об'єкта, що виявляється в упорядкованості, внутрішньої будови;

2) соціальна функція суспільства, завдяки якій створюються виробничі, економічні та інші системи, встановлюється динамічна рівновага між її елементами, забезпечуються сталість і розвиток різних суспільних структур;

3) одна з універсальних функцій суспільного управління – складник змісту управлінської діяльності щодо впорядкування певних суспільних відносин, раціональної побудови органів управління, а також системи управління у цілому (сукупності відповідних управлінських елементів, що перебувають у відношеннях та зв'язках між собою і утворюють органічну цілісність, єдність);

4) об'єднання людей, які спільно реалізують програму або мету та діють на основі конкретних правил, процедур [16, с. 294–295].

Висновки. Ураховуючи наведене, думки вчених-юристів, етимологічне значення слова «організація» та порівнявши його із сучасними дослідженнями у сфері організації правоохоронної діяльності та ОРД, можемо зробити висновок про те, що організація обстеження житла чи іншого володіння особи шляхом таємного проникнення до нього – це нормативно-врегульована діяльність уповноважених суб'єктів, направлена на проведення обстеження житла чи іншого володіння особи шляхом таємного проникнення в них з формуванням та розподілом завдань та функцій між відповідними суб'єктами такої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 26 червня 1996 р. № 254к/96-ВР: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_№/webproc4_1?id.
2. Долженков О.Ф. Оперативно-розшукова діяльність як правоохоронна функція кримінальної міліції / О.Ф. Долженков, А.Ф. Думко, І. П. Козаченко. – Одеса : НДРБВ ОІВС, 2000. – 134 с.
3. Орлов Ю.Ю. Застосування оперативної техніки в оперативно-розшуковій діяльності міліції (теорія і практика) : монографія / Ю.Ю. Орлов. – К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2007. – 559 с.
4. Manzhai O. V. Special Investigation Activity Comparative Studies / Oleksandr V. Manzhai // Internal Security. – № 1. – 2015.
5. Грибов М.Л. Теоретичні та практичні засади діяльності підрозділів оперативної служби МВС України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Грибов Михайло Леонідович. – К., 2014. – 741 с.
6. Долженков О.Ф. Оперативно-розшукова діяльність як правоохоронна функція кримінальної міліції / О.Ф. Долженков, А.Ф. Думко, І.П. Козаченко. – Одеса : НДРБВ ОІВС, 2000. – 134 с.
7. Купенко С.А. Теоретично-прикладні засади проведення розвідувального опитування підрозділами карного розшуку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Купенко Сергій Анатолійович. – Х., 2015. – 233.
8. Настенко А.В. Виявлення та розслідування підрозділами боз мвс україни одержання неправомірної вигоди службовою особою у сфері земельних відносин : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Настенко Артем Володимирович. – Х., 2014. – 269 с.
9. Лукашов В.А. Сущность и задачи организации оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел: Лекция / В.А. Лукашов. – Омск, 1982. – 45 с.
10. Самойлов В.Г. Оперативно-розыскная тактика органов внутренних дел : учеб. пособие / В.Г. Самойлов. – М. : МВШ МВД СССР, 1984. – 91 с.
11. Гребельский Д.В. Теоретические основы и организационно-правовые проблемы ОРД органов внутренних дел / Д.В. Гребельский . – М. : Академия МВД СССР, 1979. – 226 с.

12. Калининвич Л.Н. Правовые и организационные основы оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел: учеб. пособ. / Л.Н. Калининвич – Мн.: Минская ВШ МВД СССР, 1988. – 86 с.

13. Копан О.В. Функціональна організація макросистем внутрішньодержавної безпеки / О.В. Копан // Вісник ІІУВС. – Х. 2001. – № 15. – С. 217–223.

14. Аркуша Л.І. Основи методики виявлення і розслідування організованої злочинної діяльності при наявності корумпованих зв'язків: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.09 – кримінальний процес; кримінологія; судова експертиза / Л.І. Аркуша. – Х., 2002. – 196 с.

15. Бандурка О.М. Основи управління в органах внутрішніх справ України: теорія, досвід, шляхи удосконалення: монографія / О.М. Бандурка. – Х.: «Основа», 1999. – 440с.

16. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол. Ю.С. Шемшученко (гол. Редкол.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 1998. – Т.4 : Н–П. – 2002. – 720 с.